

Miten täpläravun leviäminen pysäytetään?

Esa Erkamo

Luonnonvarakeskus, Akvaattisten populaatioiden
dynamiikka

Kalatalouden ympäristöohjelman webinaari

Vesistöjen kunnostaminen on osa kestäväää
kalavarojen hoitoa 16.3.2021

EUROOPAN MERI- JA KALATALOUSRAHASTO
SUOMEN TOIMINTAOHJELMA
2014-2020

Miksi täpläravun leviämistä on rajoitettava

- Jokirapujen väheneminen ja uhanalaistuminen on mitä ilmeisimmin seurausta rapuruttoa kantavien täplärapujen leviämisestä vesistöissä. Jokirapu on erittäin uhanalainen
- Kahdeksassa maakunnassa jokirapujen määrä on laskenut yli 90 % 20 vuodessa. Eniten siellä missä täpläravut ovat yleisiä.
- EU:n vieraslajiasetus ja kansallinen lainsäädäntö velvoittavat rajoittamaan tehokkaasti haitallisten vieraslajien leviämistä. Suomi on toimittanut EU:lle **täplärapujen hallintasuunnitelman**, jossa määritetään tärkeimmät keinot lajin leviämisen estämiseksi. **Suunnitelma sisältyy Kansalliseen rapustrategiaan vuosille 2019-2022.**

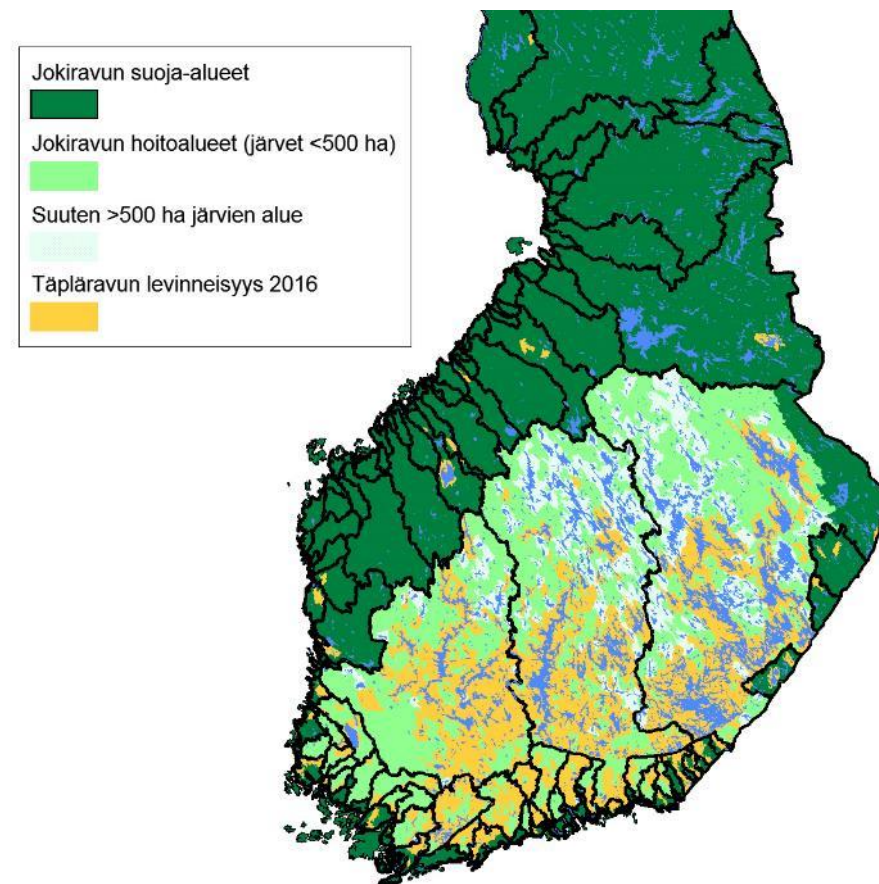
Luvattomien täplärapuistutusten runsaus eri ajanjaksoina

Ajanjakso	Uusia luvattomia täplärapuvesiä	Jaksolla vuosia	Vuosittain uusia täplärapuvesiä	Jakson luonne
1967-1988	2	22	0,1	koeistutuksia
1989-2000	50	12	4	1. rapustrategiaa seuraavat laajamittaiset istutukset
2001-2017	325	17	19	Vahvat täplärapukannat ja kasvaneet saaliit
2018-2020	17	3	6	EU:n vieraslajiasetus, jokiravun uhanalaisuusarvio
Yhteensä	394	54	7	

- ❖ Kahden ensimmäisen vuosikymmenen aikana täplärapuistukkaita oli vaikea saada, eikä lajin luvaton levittäminen ollut ongelma.
- ❖ Jaksolla 1989-2000 istutettiin luvallisesti lähes 1,6 miljoonaa täplärapua yli 300 veteen. Istukkaita sai jo monista eri lähteistä. Kalastuspiirien sopima rapustrategia ei hillinnyt luvattomia istutuksia riittävästi. Strategia päivitettiin vuonna 2000.
- ❖ 2000-luvun edetessä Etelä-Suomen järvet täyttyivät täplärapuista, joten niitä oli helppo saada ja siirtää uusiin vesiin. Istutusten luvanvaraisuudesta ei piitattu. Viranomaistiedotus ei ollut riittävä. Puskaradio vei voiton.
- ❖ Vasta täpläravun julistaminen haitalliseksi vieraslajiksi ja jokiravun toteaminen erittäin uhanalaiseksi on vähentänyt täplärapuistutuksia.

Miten täplärapujen leviäminen pysäytetään

- **Leviäminen** edelleen pääasiassa **ihmisvälitteistä**. Siksi **tehokas tiedotus** on kaikkein tärkein keino.
- **Täplärapuvesiä on Suomessa noin 960**. Niihin liittyy valtava määrä muita jokia ja järviä, joten **luontaista leviämistäkin on torjuttava** monin eri toimin.
- **Vedennomistajan tulee hävittää uudet täplärapuesiintymät mahdollisimman pian**, ennen kuin ne ennättävät levitä laajemmalle (vieraslajilaki 4 §).
- Erityisesti **jokirapujen suoja- ja hoitoalueilla** on tarpeen harkita jo vakiintuneempienkin täplärapukantojen poistoa.
- Tiheitä täplärapukantoja tulee verottaa tehokkaasti, etteivät ne muodostu ylitiheiksi, mikä lisää luontaista levittäytymistä.
- Rapuja saa **sumputtaa vain siinä vesistönosassa, josta ne on pyydetty** eikä niitä saa siirtää esiintymisvesissään pyyntialueen ulkopuolelle.
- Täplärapujen **viljely ja istutukset on kielletty**.

Täplärapujen hävittäminen käytännössä

- Ei muuta hyväksyttävää keinoa kuin tehopyynti.
- Vaatii paljon kertoja ja intensiivistä pyyntiä usean vuoden ajan.
- **Mitä pienialaisempi kanta on, sitä helpommin onnistutaan.**
- Voidaan hakea ELY-keskukselta poikkeuslupaa rauhoitusaikaiseen pyyntiin. Touko-kesäkuussa tehtävä mätinaaraiden poistopyynti heikentää kantaa tehokkaasti. Myös Joului-Tammikuulla voidaan saada hyviä saaliita.
- **Lähes kaikki lisääntymisikäiset yksilöt tulee saada poistettua** ennen lisääntymis-kauden alkua – ja mätinaaraspyynneissä loput.
- **Kokemusta Suomen vesistä on vielä vähän** – vain yksi hyvin dokumentoitu kannan hävittäminen 4 ha lammesta.
- **Nyt on kuitenkin käynnistynyt useita täplärapujen hävityshankkeita** mm. Siuruanjoella, Kankaanpään Venesjärvellä ja Kuhmon Lentualla ja muitakin on suunnitteilla. **Luke seuraa ja tukee hankkeiden toteutusta** ja koostaa kokemuksista toimintaohjeita.

Täplärapujen vaellusesteiden rakentaminen

- **Kokeillaan ”puroluokan” nousuesteen rakentamista** ja toimintaa. Purovesissä kustannukset jäävät pieniksi, mutta vaikuttavuus voi silti olla huomattava. **Sovelluskohteita on paljon.**
- Rakennetaan rapuille **nousueste, joka sallii kalojen nousun.** Ainakin toistaiseksi rapujen nousun esto on tärkeämpää kuin alavirtaan vaeltamisen estäminen, sillä jokirapuja tavataan etenkin latvavesissä.
- Nousuesteen toiminta perustuu Laura Salkosen Pro Gradu-työssään määrittämään **virtaamanopeuteen 0,55 m/s, joka estää täplä-rapuja nousemasta pitävällä alustalla virtaa vastaan.** Kun nousualusta muutetaan liukkaaksi ja kaltevaksi, riittää pienempikin virrannopeus
- Rakennetaan kesällä 2021 Päijänteeseen laskevaan puroon **matala betonipato, jonka harjalla kulkee ruostumattomasta teräspelistä tehty kiipeilyeste ja sen keskiosassa ”loivan V:n” muotoinen virtausaukko.** Virtausaukkoon sovitetaan aukon muotoinen loivasti alas viettävä peltikouru, johon muodostuu kaikkina vuodenaikoina rapujen nousun estävä virtaus. Pato voidaan tehdä myös kokonaan teräspelistä tai filmivanerista tai esim. ponttilaudasta ja teräspelistä. Voimakasvirtaisessa paikassa pelkkä pohjan ylittävä ja uoman reunoille nouseva teräspeltikaistale voi olla riittävä este.
- Tällainen este on helpointa rakentaa **paikkaan, jossa on luonnostaan viettoa** sen verran , ettei veden tarvitse merkittävässä määrin nostaa padon yläpuolisella puro-osuudella.

"Tupakkiaskipiirustus" suunnitellusta rapujen nousuesteestä

